

הרב זבולון זרל"פ מנהל הישיבה

ביאה שלא כדרכה וביאה בהטייה

הקדמה

ימים מצומצמים לפני פטירתו של אמו"ר הגאון זצ"ל, דיברנו יחד על המחלוקת בין רש"י והאבן עזרא בביאור הפסוק (בראשית כד, טז) „והנערה טובת מראה מאד, בתולה ואיש לא ידעה וכו'“, שרש"י פירש זצ"ל, ואיש לא ידעה שלא כדרכה, לפי שכנות הנכרים היו משמרות מקום בתוליהן ומפקידות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנקייה מכל, ע"ש. וכן הוא בירושלמי (כתובות פרק א, הלכה ג) בתולה ואיש לא ידעה, בתולה - מכדרכה, ואיש לא ידעה - שלא כדרכה, ע"ש. ואילו באבן עזרא כתב ע"ז זצ"ל, רחוק שידבר הכתוב על חוץ הדרך, רק פי' שיתכן שתהיה נערה בתולה ושכב עמה איש גם תהר ואין ראוי לגלות דבר ערוה, עכ"ל, ע"ש. כלאחר יד, הזכיר אבא מארי זצ"ל את דברי הרמב"ם בהלכות איסורי ביאה (פ"ג ה"ו) זצ"ל, באו עליה עשרה, והיא בתולה ברשות אביה, זה אחר זה, הרי הראשון בסקילה וכולן בחנק, ע"כ. ובסוגריים ניתוסף זצ"ל, בד"א שבאו עליה כדרכה, אבל אם באו עליה שלא כדרכה, עדיין היא בתולה וכולן בסקילה, עכ"ל¹, ע"ש. ואמר אבא מארי זצ"ל (בלי שום הרחבה או הסבר), שלדעתו, השאילה אם להכניס או להוציא הוספת הסוגריים לתוך לשונו של הרמב"ם, והמחלוקת הנ"ל בין רש"י והאבן עזרא תלויים וקשורים זה בזה. לדאבונו הרב, קודם שהספיק להבהיר את דבריו ולפרש כוונתו, שבק חיים לכל חי ועלה למרומים. כמובן, נתעוררה בי תשוקה יתירה לרדת לסוף דעתו של אמו"ר זצ"ל, וב"ה אלקי אבי היה בעזרי והאיר את דרכי, ומצאתי פשר נכון להערתו הנ"ל, שהיא באמת יסוד ומפתח להבנתנו של סוגיא מסובכת זו.

* * *

1. ראוי לציין כי בשעה"מ כאן הביא דגירסת המאירי בדברי הרמב"ם היא בלי הוספת הסוגריים ע"ש. [ולענ"ד כן נוטה לשון הרמב"ם בתחילת דבריו „באו עליה עשרה והיא בתולה ברשות אביה וכו'“, כלומר דגם אחרי שבאו עליה עשרה היא עודנה בתולה, וע"כ כשבאו עליה שלא כדרכה, וע"ז מסיק שהראשון בסקילה וכולן בחנק, ודוק]. אכן במ"מ, בלח"מ ובמגדל עוז משמע דכן איתא להוספה זו, וכן מבואר להדיא בקרית ספר (מבי"ט) כאן ע"ש.

הנה במגיד משנה כאן הביא כמקור לדברי הרמב"ם, הא דתניא בסנהדרין (סו, ב) וגם בקידושין (ט, ב) דבאו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולם בסקילה, רבי אומר [אומר אני]² הראשון בסקילה וכולן בחנק ע"ש, ולפי דבריו עכצ"ל שהגירסא הנכונה היא עם הוספת הסוגריים, דבלי הוספה זו היה יוצא שהרמב"ם ס"ל כרבי, ואנן קי"ל כחכמים (וכמוש"כ הרב המגיד ז"ל בעצמו) דיחיד ורבים הלכה כרבים (וכן הוכיח נמי במל"מ שם ע"ש).

והנה תנן התם בסנהדרין (סו:), באו עליה שנים, הראשון בסקילה והשני בחנק, ופירש"י וז"ל, באו עליה שנים ועדיין היא בתולה, כגון שבאו עליה שלא כדרכה וכו', והשני בחנק דבעולה היא, והא סתמא רבי היא³ דאמר שלא כדרכה נפקא ליה מכלל בתולה לקמן עכ"ל, ע"ש. והוסיף במשנה למלך הנ"ל, דלדברי רש"י אלה אפשר דהלכה כרבי, דהו"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא⁴ ע"ש. ואם כן הוא גם דעת הרמב"ם, אז ע"כ הוספת הסוגריים לא שייכת לדבריו כאן, דהלא לרבי אין לחלק בין כדרכה לשלא כדרכה, וזה ברור.

ברם, מהשקלא וטריא בגמרא נראה לי דמתניתין ד"באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק" אינה חולקת על הברייתא, דלא מיירי מתני' באותה העובדא של הברייתא ד, באו עליה עשרה בני אדם", דפליגי בה רבי וחכמים, אלא דהמשנה היא כר' מאיר המובא בגמרא על משנתנו הנ"ל, וז"ל הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' מאיר, אבל חכמים אומרים נערה המאורסה אפילו קטנה במשמע, א"ל רב אחא מרפתי לרבינא ממאי דמתניתין ר' מאיר ולמעוטי קטנה נמי, דלמא רבנן היא ולמעוטי בוגרת ותו לא? א"ל האי אינו חייב עד שתהא נערה בתולה מאורסה, אינו חייב אלא על נערה בתולה מאורסה מיבעי ליה ותו לא מידי. בעא מיניה ר' יעקב בר אדא מרב, בא על קטנה המאורסה לר' מאיר מהו, לגמרי ממעיט ליה או מסקילה ממעיט ליה. א"ל מסתברא מסקילה ממעט ליה, והכתיב, "ומתו גם שניהם", עד שיהיו שניהם

2. בקידושין כתוב רבי אומר אומר אני ובסנהדרין סתם רבי אומר. ועיין מה שכתבנו בנוגע לשינוי זה להלן, וכיחוד יחידתו של הביטוי אומר אני.

3. אמנם בפ"י, "קרבן עדה" לירושלמי (כתובות ג, ט) כנראה חולק ע"ז, שהרי כתב וז"ל, באו עליה שנים כדרכה, השני בחנק דבעולה היא, עכ"ל, ע"ש. וכן כתב הרמב"ם בפירוש המשניות אצלינו (בסנהדרין) ע"ש.

4. יש להעיר דבתוספתא שלנו (פ"ד ה"ד) נמצאת סתם ברייתא כחכמים, וז"ל באו עליה עשרה ועדיין היא בתולה כולם בסקילה, ואם אינה בתולה הראשון בסקילה וכולם בחנק, ע"ש.

שויים? שתיק רב. אמר שמואל מאי טעמא שתיק רב, ונימא ליה,, ומת האיש אשר שכב עמה לבדו", ואידך האי לבדו מאי דריש ביה וכו' כדתניא עליה וכו' עכ"ל הגמרא. ועיין שם בתוס' ד"ה והאי לבדו מאי דריש ביה לכדתניא, וא"ת והא ר' מאיר אית ליה הך ברייתא דקתני מתניתין הראשון בסקילה והשני בחנק, וא"כ היכי קאמר שמואל מ"ט שתיק רב לימא ליה ומת האיש, הא לר' מאיר מיבעי ליה לאידך דרשה וכו', עכ"ל התוס'. הא מוכח דלא רק הרישא דמתניתין,, הבא על נערה המאורסה" היא כר' מאיר אלא גם הסיפא,, הראשון בסקילה והשני בחנק" היא כר' מאיר. ועיין בספר שושנים לדוד, חלק שני, לר' דוד פארדו זצ"ל (עמוד מ"ח) על משנה זו, שכתב להדיא וז"ל: ומתניתין הא אוקימנא נמי בגמרא דרבי מאיר היא, עכ"ל. ועוד מבואר דהתוס' נקטו בפשיטות דדין זה הוא הדין דברייתא דרבי אומר הראשון בסקילה וכולם בחנק.

ולוא דמיסתפינא הייתי אומר דמתניתין איירי כמו שפירש"י, שהיא עוד בתולה, אבל לא כמו שהוא הבינה דסתמא מתניתין כרבי ומיירי בדנבעלה שלא כדרכה, אלא דהכא סתם מתניתין כר' מאיר ואיירי בדנבעלה בהטייה דשמואל או בהטייה דרוב בקיאי כמו שכתבו התוס' בכתובות (ו.) ד"ה רוב בקיאי הן, ע"ש. ולר' מאיר יש נ"מ בין נבעלה שלא כדרכה ובין נבעלה כדרכה אבל ע"י הטייה דעוד לא נפקעו או נשרו בתוליה, דנבעלה כדרכה אפילו ע"י הטייה אע"פ שעדיין יש לה בתוליה, לא נחשבה בתולה, ולכן הראשון בסקילה והשני בחנק. אבל בהא דנבעלה שלא כדרכה, שהיא האומדנא דברייתא, גם ר' מאיר סובר כחכמים דעדיין היא בתולה וכולם בסקילה, ומחלק בין ביאה שלא כדרכה לביאה בהטייה, דע"י ביאה בהטייה כבר אינה נחשבת כבתולה והשני בחנק, אעפ"י שעוד לא נפקעו או נשרו בתוליה, אבל נבעלה שלא כדרכה עדיין היא בתולה וכולם בסקילה, דר' מאיר ס"ל בזה כחכמים דרבי.

וב"ה מצאתי כעין חילוק זה במאירי על משנתנו, ח"ל, באו עליה שנים ועדיין היא בתולה בשעה שבא עליה השני, כגון שבא הראשון שלא כדרכה, הראשון בסקילה והשני בחנק, שביאה שלא כדרכה הוציאתה מחזקת בתולה. ומכל מקום אין הלכה כן אלא אם כן בא הראשון עליה כדרכה ועדיין היא בתולה כגון שהערה בה לבד, אבל אם בא עליה שלא כדרכה אף השני בסקילה וכן בכמה, עכ"ל המאירי. נופך שלנו כאן הוא למעבד שלום בין המשנה והברייתא, דבאמת לא בעי לעשות טרוניא ביניהן, כמו שהמאירי הבין, אלא דבקושטא לא פליגי המשנה והברייתא, דהמשנה מיירי בנבעלה ע"י הטייה ואתי כר' מאיר ולא כרבי דהברייתא, וכמו שכתבנו לעיל, ובנבעלה שלא כדרכה ר' מאיר באמת סובר כחכמים דעדיין היא בתולה וכולן בסקילה, ולא חולקים המשנה והברייתא אהדדי.

ואם נקטינן דרך זו, דר' מאיר דמתניתין ד,,באו עליה שנים הראשון בסקילה והשני בחנק" לא מיירי בביאה שלא כדרכה, דבזה מודה לחכמים דרבי דכולם בסקילה, אלא מיירי בנבעלה בהטייה דוקא, היתה מתורצת קושית התוס' שם הנ"ל (בד"ה והאי לבדו) שנקטו בפשיטות כדעת רש"י שמזהה את המשנה עם הברייתא, ומה דאוקימנא לעיל דהמשנה כר' מאיר זהו שהוא אוחז בשיטתו של רבי בברייתא, דנבעלה שלא כדרכה לא נחשבת עוד כבתולה לגבי עונש סקילה לבעליה אח"כ, אע"פ שעדיין יש לה בתוליה. וא"כ בצדק הקשו דלמה שתיק רב, הוה ליה למימר דמיבעי ליה להאי קרא להא דבאו עליה עשרה ועדיין היא בתולה הראשון בסקילה וכולן בחנק, וכמוש"כ רש"י וז"ל, דגבי סקילה לבדו כתיב, וקרא יתירא הוא למעוטי כי האי גוונא, דאף על גב דקרינא ביה בתולה, אין בסקילה אלא אחד מהם, אותו ששכב עמה לבדו, דהיינו ראשון שביאתו היתה יחידית עכ"ל רש"י.

אבל לפי דברינו לק"מ, דר' מאיר באמת סובר כחכמים דברייתא שכולם בסקילה, דאם רק נבעלה שלא כדרכה היא עוד נחשבת לבתולה לענין עונש סקילה לכל בועליה, ואז לא בעי קרא לאידך דרשא, ולכן שתיק רב, ומפורקת קושית התוס' ודו"ק.

ועכשיו בהיר לנו שתי הנוסחאות ברמב"ם, אם מכניסים או מוציאים מה שבסוגריים, דאי אמרינן דהרמב"ם קיימא ליה כרבי, כמו שרש"י סובר דסתם משנה כרבי, אז מוכרחים להוציא מה שבסוגריים, דהלא אפילו נבעלה שלא כדרכה הראשון בסקילה וכולם בחנק. אבל לפי הבנתנו דהמשנה לא מזהה כלל להברייתא, אלא שהסתם משנה כר' מאיר ואוקימנא בדנבעלה כדרכה אבל ע"י הטייה, והברייתא מיירי בשנבעלה שלא כדרכה, ברם הוא סובר כהחכמים דכולן בסקילה, אז מה שבסוגריים הוא הסבר הכריחי המבאר את דבריו הקודמים, ובדקדוק רב נכתבו שם.

וכן מוכח בהדיא שזוהי שיטתו של הרמב"ם ממש"כ בפירושו למשניות וז"ל: ואמרו הראשון בסקילה והשני בחנק כשבא עליה הראשון כדרכה, ואם באו עליה עשרה שלא כדרכה ועדיין היא בתולה כולם בסקילה, עכ"ל ע"ש. ועיין גם בקרבן העדה על הירושלמי (כתובות פ"ג ה"ט) דמפרש באו עליה שנים - כדרכה. וא"א לאמר שהוא מתכוון לביאה גמורה כדרכה, דא"כ קושיא אלימתא עליו, מאי קמ"ל, הלא ברישא בתולה חנן, וכמו שהתוס' יו"ט עומד על דברי הרמב"ם בפירושו המשניות אצלנו (סנהדרין) וז"ל, א"כ מאי רבותא בסיפא דמתניתין, הלא כבר קתני ברישא דבעינן שתהא נערה בתולה ע"ש. אבל לפי

דברינו קמ"ל דאפילו לא פגע כלל בבתוליה, אבל כיון דכנס אותה כדרכה, הרי היא כבר לא נחשבת לבתולה ובוועליה אחרי הראשון חייבין חנק, וזהו חידוש גדול.

ועכשיו נחזור למחלוקת רש"י והאבן עזרא על הפסוק,, והנערה טובת מראה מאד, בתולה ואיש לא ידעה", דלרש"י בתולה שלא נבעלה כדרכה, ואיש לא ידעה, שלא נבעלה שלא כדרכה, שבא לרבות אפילו שלא כדרכה, ולהאבן עזרא בתולה שלא נבעלה כלל, ואיש לא ידעה שלא נבעלה אפילו על ידי הטייה, דבא לרבות הטייה. לרש"י, אפילו כשנבעלה שלא כדרכה כבר לא נחשבת לבתולה, אע"פ שעוד לא אבדו בתוליה, ולכן הראשון בסקילה והשני בחנק. כך היא הבנתו של רש"י במתניתין, דסתם משנה כרבי והלכתא כוותיה. וא"כ מוכרחים אנו להוציא מדברי הרמב"ם מה שנדפס בסוגריים, דלרבי אפילו בא עליה שלא כדרכה, הראשון בסקילה וכולן בחנק.

אולם להאבן עזרא, רק אם נבעלה כדרכה בין אבדו בתוליה ובין לא אבדו בתוליה, וכגון דנבעלה על ידי הטייה, מכיון דנבעלה כדרכה כבר איננה נחשבת עוד לבתולה. אבל אם נבעלה שלא כדרכה עדיין היא בתולה במציאות וגם לגבי עונשין לבועליה, וזה הלכה כחכמים דכולם בסקילה. יוצא מזה דבמחלוקת של רש"י והאבן עזרא תלויה השאלה אם מכניסים או מוציאים מה שכתוב בסוגריים ברמב"ם, ודו"ק.

ועיין ביד רמ"ה שם ד"ה בעא מיניה בסו"ד וז"ל, דאע"ג דבא עליה ראשון שלא כדרכה, ועדיין בתולה היא, ובאו עליה אחרים, אין חייבים סקילה אלא הראשון לבדו בלבד כר' מאיר דתניא באו עליה עשרה בני אדם בזה אחר זה שלא כדרכה, אי נמי בהטייה, ועדיין בתולה היא, כולן בסקילה, דכל חד מינייהו כי קא בעל, נערה בתולה מאורשה קא בעיל. רבי מאיר אומר הראשון בסקילה וכולן בחנק כדפרישנא טעמא עכ"ל. אע"פ שהוא כן מזכיר בהטייה, אשר מזה נראה שהוא אינו מבדיל בין הטייה לשלא כדרכה, וכמו שחילק המאירי הנ"ל, וגם לכאורה לא הוגיש בחילוק שלנו דהטייה היא ה"כדרכה" אשר לה מתכוון הרמב"ם, וגם מה דקיימא לן במסקנה דסתם משנה כר' מאיר - ולא כרבי, דהוא סבר דאיירי בשלא כדרכה - אלא דאיירי בדנבעלה כדרכה על ידי הטייה, דאז אמרינן דהיא לא נחשבת עוד לבתולה, והשני בחנק. אבל בסתם לא כדרכה, הוא סובר כהחכמים, דכולן בסקילה, כדפירשנו לעיל.

אולם, בפירושו של הירמ"ה במשנה עצמה, אחרי שהוא מסביר מה הוא החידוש לאלו דסברי דהמשנה איירי בנבעלה כדרכה, הלא היא בעולה כבר,

ובמציאות היא איננה עוד בתולה, כתב וז"ל, שלא תאמר כי רבי רחמנא בעולה כחנק ה"מ כבעולת בעל, אבל נבעלה בזנות אימא לא בסקילה ליחייב ולא חנק ליחייב, קמ"ל וכו'⁵, ואית דמוקמי לה כשבאו עליה שנים ועדיין היא בתולה, וסתמה כרבי דאמר שלא כדרכה נפקא לן מכלל בתולה. ואנן לא ידעינן היכא איתמר דרבי, ואי איכא לאוקמה אליבא דהאי פירושא, כר' מאיר הוא דאיכא לאוקמה, דתניא באו עליה עשרה ועדיין היא בתולה ר' מאיר אומר ראשון בסקילה וכולן כחנק, דייקא נמי דקא מוקמינן רישא דמתניתין כר' מאיר עכ"ל. ונראה דגירסת הגמרא שהיתה ביד הרמ"ה שונה מגירסתנו שבה מובא דין זה בשם רבי ולא בשם ר' מאיר. וכן מצינו בקידושין (ט:), המקום היחידי האחר שבריייתא זו מופיעה, מובא דין זה בשם רבי ולא בשם רבי מאיר. ואולי גם לגירסתו לא פליגי עליה החכמים. וכמה שדחוק הוא לאמר דהברייתא כאן היא אחרת מהברייתא הנזכרת בקידושין, דשם מוכח ודאי דהיא רבי, דכל הסוגיא שם מתלבטת על רבי, דהלא אם לא נאמר כן, מה כוונתו, היכא איתמר דרבי". ואולי מה שאמר בסוף, ושכבר זכרנו אותו לעיל, באו עליה עשרה בני אדם בזה אחר זה שלא כדרכה אי נמי בהטייה ועדיין בתולה היא, מראה שכן הרגיש בנ"מ זה בין שלא כדרכה ובין הטייה, אלא שלא הרגיש דהלא כדרכה היא כפי הבנתו של רבי וההטייה היא כהבנתו של ר' מאיר.

[ואם באמת גירסתו של הירמ"ה היא נכונה, וברייתא דסוגיין אינה אותה הברייתא דסוגיא בקידושין, דהכא הוא ר' מאיר והתם מתייחסת לרבי, מדוייק הוא שינוי לשון דהברייתא כאן מהברייתא בקידושין. דהתם מצינן רבי אומר „אומר אני" והכא הוא אומר סתם רבי אומר בלא ה, „אומר אני". מאוד מעניין, דכמדומני שבכל הש"ס לא מצינן בשום תנא או אמורא אחר שמשתמש בלשון „אומר אני" (אלא באני אומר) חוץ מרבי, דחוץ מפעם אחת, הוא משתמש אך ודוקא באומר אני [נדמה לי דהפעם היחידית דמצינן לגבי רבי „אני אומר" הוא בכתובות (סח.) ע"ש]. ואם באמת הגירסא הנכונה היא כמו שכנראה היתה לפני הירמ"ה, אז מובן למה לא מצינן כאן „אומר אני", דהלא הכא לפיו התנא הוא ר' מאיר ולא רבי. אבל כבר הזכרנו לעיל שמאוד רחוק הוא לחלק בין הני שתי ברייתות דסנהדרין וקידושין].

5. לכאורה ק"ק לפירושו של רש"י שהזכרנו לעיל דהוא מבדיל בין בתולה ואיש לא ידעה, דכוונת בתולה היא שלא נבעלה כדרכה, וכוונת ואיש לא ידעה שלא נבעלה אפילו שלא כדרכה, דהלא הוא מסיק כרבי במתניתין, דאפילו כשנבעלה שלא כדרכה נפקא ליה מכלל בתולה, ולא רק מכלל ואיש לא ידעה, אא"כ נאמר שרש"י מחלק בין לשון בתולה בתורה דהוא מתכוון לאשה שעוד יש לה בתוליה, אע"פ שנבעלה שלא כדרכה ולשון בתולה כגמרא דהוא מתכוון גם לאיש לא ידעה כלל, ואם נבעלה לאיש אפילו שלא כדרכה לא חשובה עוד כבתולה, ואע"פ שבמציאות עוד יש לה בתוליה.

וראיתי בספר המצות לרבנו סעדיה גאון⁶ שכתב וז"ל, ובאי מאורשה חמודה, לרגבים וגל עפר יוקמו, מדדתיים מדה נגד מרה, עכ"ל. וכוונתו בלשון רבים, „באי מאורשה“ ולא בא מאורשה, לאשמעין דקיימא לן כרבנן דאמרי כאן בסוגייתנו שאם באו עליה עשרה ועדיין היא בתולה, חמודה, לשון המתכוונת לבתולה כדמצינו דדם בתולים נקרא דם חמודות. כולם בסקילה, שזהו פירושו של לרגבים וגל עפר יוקמו, ולאפוקי מרבי דפליג ואמר הראשון בסקילה וכולן בחנק. אולם באזהרותיו שע"פ עשרת הדברות (דכור לא תנאף) כתב „בא“ על מאורשה בלשון יחיד, ולא כמו שכתב בשירו על עונשין הנ"ל. והיינו יכולים לענות על הסתירה דאזהרותיו דבריו הם מעיקרא מאי סבר ובעונשין דבריו הם ולבסוף מאי סבר⁷. אבל לפי מה שהסברנו דיש חילוק בין נבעלה שלא כדרכה ועדיין היא בתולה, לנבעלה ע"י הטייה ועדיין היא בתולה, היינו יכולים לפרש כוונתו באזהרות דבא עליה הראשון ע"י הטייה ואע"פ שהיא נשארה „מאורשה חמודה“ - דבתוליה לא נשרו, מ"מ ע"פ דין לכו"ע, אפילו לחכמים כבתולה היא לא נחשבת, ולכן הראשון בסקילה וכועליה אחריו בחנק. וא"כ שפיר השתמש הרס"ג⁸ בלשון יחיד, „בא“ מאורשה, אבל בחיבורו על עונשין מיירי בנבעלה שלא כדרכה ולכן כולם בסקילה, דהיא עוד בתולה גם במציאות וגם ע"פ דין, ודו"ק.

הסבר לחילוק זה בין נבעלה שלא כדרכה לנבעלה ע"י הטייה מצאתי במשנה למלך בהלכות איסורי ביאה (פרק י"ז, הלכה י"ג) דמסתפק שם אם בעולה זו שאסר הכתוב על הכהן גדול היינו דוקא כשנבעלה והוציא דם דאין לה בתולים, אבל אם בא עליה בהטייה ועדיין בתוליה קיימין מהו? והוא מביא ראיות להאי גיסא ולהאי גיסא, דלכאורה נראות סותרות אחת את השניה, וסוף דבריו הוא, דיש לחלק בין הערה ע"י נשיקה, דיש בה מחלוקת אם הערה זו נשיקה או הכנסת עטרה (סנהדרין ע"ג:), דלגבי הערה ע"י הכנסת עטרה אע"פ שהיא רק הטייה זעדיין בתוליה קיימין, אבל מן הדין כל ביאה הראויה להשרת בתולים אף שלא היה שם השרת בתולין, תו לא חשיבא בתולה, והרי היא כבעולה בלא בתולים. וזהו פירושו של הגמרא בסנהדרין (ע"ג:) דבהכנסת

6. עיין בספר המצוות לרבינו סעדיה גאון, הוצאת פערלא, בחלק עונשין, דף ע"ד, עמוד ב', שמביא ראיה להרמ"ה מהספרי (תצא, פיסקא רמ"א) שוכב עם בעולת בעל להביא את שנבעלת בבית אביה וחזרה וזינתה ועדיין היא ארוסה, שהרי דאיצטריך קרא לרבוויי שמיתת חנק ארוסה שנבעלה לארוס שלה... ומתבאר מזה דאי לאו דגלי קרא לא היה ראוי לאמר שדינה בחנק ע"ש.

7. הוצאת פערלא חלק עונשין דף ע"ד, עמוד ב', וע"ש בביאורו.

8. הנ"ל.

עטרה כבר הסיר בתוליה, לאו דוקא דהסירה ממש, אלא דהיא ביאה הראויה להשרת בתולים כנ"ל, משא"כ לגבי העראה דנשיקה וגם נבעלה שלא כדרכה, ע"ש במשנה למלך.

אחרי שכתבתי כל זה ראיתי בשירי הקרבן על הירושלמי בכתובות (דף כ' ע"ב) ד"ה כ"י דתנינן תמן וכו' דגם הוא חש קצת במה שאמרנו לעיל דאין לזהות משנתנו ד,,הראשון בסקילה והשני בחנק" עם הברייתא ד,,באו עליה עשרה בני אדם ועדיין היא בתולה כולם בסקילה, רבי אומר הראשון בסקילה וכולן בחנק", דלהבנת השירי קרבן סובר הרמב"ם דמתניתין פליג על הברייתא בין על רבי ובין על הרבנן. דלהרמב"ם דוקא אם הראשון והשני באו עליה כדרכה אמרינן כמו שהוא מפרש בפירושו למשניות, דהראשון בסקילה והשני בחנק, אבל אם נבעלה שלא כדרכה לאו כלום הוא ואין כאן סקילה כלל, דלהרמב"ם אין שום חיוב מיתה על ביאה שלא כדרכה, ולא כרבנן בברייתא דסברי דאם עדיין היא בתולה כולם בסקילה, ולא כרבי דהראשון בסקילה וכולם בחנק. ומה שקשה לפירושו מהלכות איסורי ביאה הנ"ל (פרק ג, הלכה י) באו עליה עשרה בני אדם והיא בתולה וכו', דנראה ברור דאפילו שלא כדרכה, כל עוד שהיא בתולה יש כאן סקילה ועונש מיתה, אומר השירי קרבן וז"ל, דודאי טעות סופר הוא תבות אלו,, והיא בתולה" או,, והיא בתולה" היינו קודם ביאת הראשון עכ"ל ע"ש. ושיטה נדירה זו בנויה כולה על יסוד, כדהסברנו לעיל, דמה שהגמרא אומרת הכנסת עטרה היא כבר הסרת בתוליה. אולם לפי המשנה למלך הנ"ל, דכוונת הגמרא היא, דכל ביאה הראויה להסרת בתוליה מפקיעה אותה מהסוג בתולה, אע"פ שבתוליה עוד קיימין, לא קשה מידי.

ולפי הבנתנו הנ"ל, דהרמב"ם סובר באמת כחכמים דרבי, אלא שסובר דסתם משנה כאן היא כר' מאיר וע"י הטייה, דבאופן זה אפילו החכמים מודים דהראשון בסקילה ובועליה אחריו בחנק, בגלל דזאת נחשבת לבעילה מעולה אע"פ שהיא עדיין בתולה במציאות, מה שאין כן בנבעלה שלא כדרכה, דחכמים חולקים על רבי וסברי כולם בסקילה, דהיא נחשבת עוד בתולה הן במציאות והן בדין, אע"פ שבביאתם עליה הם עוברים על עריות וחייבים מיתה. וגם מ"ש השירי קרבן בד"ה הערו בה עשרה וז"ל, סוגיא זו אתיא כמ"ד העראה זו נשיקה, דלמ"ד העראה זו הכנסת עטרה כבר השיר הראשון בתוליה ואינך לא בסקילה אלא בחנק, עכ"ל. אולם, לפי דברינו לק"מ, ולא בעי להגביל את הברייתא הערו בה עשרה רק כמ"ד דהעראה זו נשיקה, ודו"ק.

ואולי יש נ"מ בין הכנסת עטרה סתם והטייה דרוב בקיאי או הטייה דשמואל, והא דאמרינן בפרק בן סורר ומורה (ע"ג:) דהכנסת עטרה מסירה

בתוליה, אין הכוונה למי שבועל בהטייה, דהטייה לא נחשבת להעראה, אלא הכוונה להכנסת עטרה בעלמא, דהלא נראה מוכח מחגיגה (י"ד:) שאלו את בן זומא, בתולה שעברה מהו לכ"ג? מי חיישינן לדשמואל, דאמר שמואל יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיח וכו'. משמע משם דאם היה שכיח דשמואל הויה שריא לכ"ג אף שנבעלה בעילה גמורה. ולכאורה כמה רחקו דברי בן זומא מדידן דכל שנבעלה בהכנסת עטרה אסורה לכהן גדול, אף שלא היתה השרת בתולים, מאחר שנבעלה בעילה הראויה להשרת בתולים (ועיין במל"מ הנ"ל, שהוא מתחבט עם שאלה זו, ומסיק דדברי בן זומא אלו הם לא אליבא דהילכתא ע"ש). אא"כ נאמר דכיון שכל סיבת הטייה היא למנוע מהשרת בתולים, אז אפילו בהטייה גמורה כמו בשמואל היא עדיין נחשבת לכתולה, משא"כ סתם העראה, אפילו בהתחלת ביאה דמפיקעה אותה מדין בתולה, כיון דהעראה כזו ראויה להשרת בתולים.

ואולי יש להבדיל עוד בין הטייה דרוב בקיאי והטייה דשמואל באופן זה, דסתם הטייה דרוב בקיאי חשובה ביאה הראויה להשרת בתולים, דאין הכל בקיאים לבעול בעילה גמורה, וכמוש"כ התוס' הרא"ש בנדה (ס"ד:) ע"ש, אבל הטייה דשמואל דאיירי בבעילה גמורה, אע"פ שראויה אפילו להתעבר ממנה, לא חשיבה לבעילה הראויה להשרת בתולים. אולם קשה דביבמות (נ"ה:) מוכח דאפילו שלא כדרכה חשובה בעילה דנראה דלא תלויה בהשרת בתולים, ודו"ק.

* * *

בחגיגה (י"ד:) שאלו את בן זומא בתולה שעברה מהו לכהן גדול? מי חיישינן לדשמואל, דאמר שמואל, יכול אני לבעול כמה בעילות בלא דם, או דילמא דשמואל לא שכיחא, א"ל דשמואל לא שכיח וחיישינן שמא כאמבטי עברה. והאמר שמואל כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מזרעת, דילמא מעיקרא נמי יורה, עכ"ל הגמרא. ועיין במל"מ הנ"ל שכתב דאם היה שכיח דשמואל הויה שריא לכ"ג אף שנבעלה בעילה גמורה כל שלא היה שם השרת בתוליה. אבל דבר זה מוזר מאד, דמצד אחד נאמר דסתם הכנסת עטרה אסורה לכהן גדול אף שלא היתה השרת בתולים, ומצד שני נאמר דבהטייה, אפילו בבעילה גמורה שריא לכהן גדול. אולם לדברינו הנ"ל יש פתרון לדבר, דסתם הכנסת עטרה ראויה היא להשרת בתולים ולכך נחשבת לבעילה שהיא אסורה לכה"ג, משא"כ בבעילה גמורה ע"י הטייה שהיא אינה ראויה להשרת בתולים וכמו שהסברנו לעיל. בפרט יסודי זה אמרינן דסתם הכנסת עטרה נחשבת לבעילה מעולה יותר מבעילה גמורה דאינה ראויה להשרת בתולים.

כאמת נ"ל דנידון דידן כרוך בשאלת „גוסחאות“, דמה דנפיק להמל"מ מסוגיתנו הכא, דאילו היתה הטייה דשמואל שכיחא הויא שריין לכ"ג, אף שנבעלה בעילה גמורה, דנחשבת עוד בתולה גמורה, הוא כפי גירסת התוס' לפנינו ד"ה בתולה שעיברה מהו לכ"ג, וז"ל, ופרש"י שהיא אומרת בתולה אני ואי שכיחא דשמואל מהימנא... ולהר"י נראה דטרחינן לבודקה ע"פ חבית כדאיתא בריש כתובות (י:) ואי דשמואל לא שכיח לא טרחינן וכו', עכ"ל התוס' כמו שמצויה אצלנו. אבל להב"ח דהיתה לו גירסא הפוכה בתוס' שם ח"ל, ואי שמואל שכיח... ואי דשמואל שכיח לא טרחינן עכ"ל מוכח דדוקא בדשכיח שמואל מוקמא בחזקת בעולה דהטייה זו נחשבת כבעולה מעולה, ודו"ק.